

УДК 81'373.612.2

КОНЦЕПТУАЛЬНО-КОНТЕКСТУАЛЬНА МОДЕЛЬ МЕТАФОР-НЕОЛОГІЗМІВ (на матеріалі медіа джерел)

Ірина Гуменна

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000*

Розглянуто взаємообумовленість інтерпретації метафор згідно з когнітивним, семантичним та прагматичним аспектами їх вживання в англомовних медіа джерелах. Визначено символ метафори як результат процесу метафоризації на основі аналогії та асоціативності. Проілюстровано функціонування мовних тропів у газетному дискурсі та доведено актуальність використання у лінгвістиці концептуально-контекстуальної моделі аналізу метафор-неологізмів.

Ключові слова: метафоризація, тропи, когнітивно-семантичний аспект, символ метафори, медіа-дискурс.

Численні дослідження мовних фігур у різних науках та дискурсах не випадкові; вони є результатом переосмислення теорії метафори в кінці ХХ століття. Активне пропагування когнітивної теорії метафори завдячує Дж. Лакоффу та М. Джонсону, котрі змістили акцент із експресивної функції образності тропів на когнітивну, що полягає в аналізі самого процесу їх смислотворення.

Отож, когнітивна здатність метафор створювати цілісність об'єднує різнорідний екстралінгвістичний матеріал (культурні, соціальні, побутові знання) та постійно привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів і літературознавців. Серед них можна виокремити: С. Гусєва, В. Петрова, Д. Шмельова, Г. Баранова, М. Реі, П. Рікера, О. Лосєва, Ю. Левіна, Н. Арутюнову, В. Григор'єва, В. Гака, Г. Складаревську, В. Борисова, Е. Маккормака, Г. Кулієва, О. Лагуту, Д. Серля, А. Попову, А. Зеленька, Е. Кубрякову та ін.

Проте, є питання, які потребують глибшого аналізу. Це пов'язано із тим, що має місце постійне поповнення англійського словника неологізмами, передусім тими, які утворені метафоричним способом, що неодмінно потребують глибинного аналізу та інтерпретації у межах конкретної мовної ситуації чи дискурсу.

Для докладного розгляду таких неометафор спершу потрібно звернутися до **когнітивно-семантичного аспекту** їх творення, в основі якого лежить семантичне перенесення/зсув [3]. Сутність процесу в основі – **метафоризації** – полягає у зміні значення слова через включення або активацію у його семантиці нових складових – сем, які модифікують так чи інакше його значення [1, с. 24]. Похідне значення може відрізнятися від початкового не лише семним складом, а й місцем **семи-мотиватора** [1, с. 24], **символа метафори** [2, с. 30] в структурі значення. Після певних перетворень

сема-мотиватор, яка є ядерною в структурі вихідного значення, може ставати диференційною або імпліцитною в структурній організації сем похідного значення [1, с. 25]. Як наслідок, активізована сема стає основою творення мисленнєвого концепту нової сфери (target domain), який застосовує її для свого означення, вдаючись до порівняння та аналогії зі сферою-джерелом (source domain) [4, с. 235]. Отже, модифікація та перенесення одного значення в інший концептуальний фрейм дає можливість судити про утворення якісно нового когнітивного смислу, що, як наслідок, на мовному рівні передається одним із тропів [5, с. 42].

Сучасне використання тропів якраз і покликане створити доступність, влучність та вмотивовану експресивність того чи іншого дискурсу. Найактивнішим користувачем мовних фігур (крім художньої літератури) був і з початком 2000-х залишається медіа текст. Журналістські статті та промови впливових людей неодмінно повинні бути яскраво-влучними та зрозумілими цільовій аудиторії [6, с. 46]. Контекст публіцистичного жанру та соціальні чинники допомагають ліпше зрозуміти причини та сутність застосованих мовних тропів в огляді сьогоденних подій. Саме тому актуальним аспектом сучасного лінгвістичного дослідження є **концептуально-контекстуальна модель метафор-неологізмів** сучасної англійської медіа сфери. Проілюструємо прикладами.

Anchor store – п. Логічний послівний переклад в такому випадку результатів не дав, отже, іде мова про перенесення значення. Слово anchor зазнає модифікації – у першопочатковому значенні корабельного “якоря” актуалізується сема “основи, важеля”, що й переходить у концептосферу бізнесу під видом атрибутивної метафори. Це стосується магазину роздрібною торгівлі у торгово-розважальному центрі, зазвичай відомого бренду, який найбільше приваблює покупців і заохочує їх зайти до ТРЦ взагалі. Контекст бізнес-статті додає до цього концепту ще значення єдиного спасіння та поживлення торгівлі від такого виду магазину для прибутковості центру : “*But others, particularly the community’s business and political leaders, said such visions are both unrealistic and counterproductive to any revitalization effort. Barbara Askins, executive director for the 125th Street Business Improvement District, said that without “anchor stores” like the Gap and Home Depot, Harlem residents would ‘go downtown or to New Jersey’*” (The New York Times, December 24, 2005).

Angel investor – п. “Ангельський інвестор” – комерсант, бізнесмен, котрий вкладає свої фінанси у розвиток інших фірм чи проєктів. У творенні цієї бізнесової неометафори у слові “ангел” на передній план виходить одна із його божественних рис – “доброта, милосердність”, котра закріплюється у новому концепті для означення інвестора-благодійника. “*The joy, in short, came from what angel investors do every day in helping entrepreneurs make their ideas real. So Wolpert turned his attention to angel investing. So far he has 18 start-ups in his portfolio, including 14 launched since the first of last year, most of them entertainment-technology ventures*” (Los Angeles Times, May 31, 2000). Стаття, очевидно, присвячена Річарду Волперту, підприємцю та меценату, та попри те, ця метафора у контексті набуває ще й значення чуда, радості, допомоги в успішному втіленні цікавих ідей. Також можна зрозуміти, що до цього найнадійнішим способом вкладення грошей було будівництво, нерухомість, а *angel investing* означає саме ризиковану, проте виправдану інвестиційну допомогу іншим учасникам бізнесу.

Ape diet – п. Вегетаріанська дієта, яка містить соєвий білок, розчинну клітковину, горіхи та листяні зелені овочі. Такий раціон схожий на той, якого дотримуються мавпи, отже повне перенесення концепту “мавпа” криє за собою не тварину як вид, а саме її харчування. Іронічність тексту ставить сутність та ефективність такої дієти для жінок під сумнів, особливо показник зменшення холестерину в організмі: *“What would Koko do? Koko, the gorilla who famously learned to communicate with sign language, was apparently not consulted on this latest study. But the Journal of the American Medical Association reported the other day that the best way to avoid a high cholesterol count may be to adopt what is affectionately called the “ape diet”. Those who conducted the brief but intense examination of diet concluded that eating the very things that our primate cousins prefer is just as effective as modern drugs in lowering levels of the bad cholesterol, known as LDL”* (Salt Lake Tribune, July 26, 2003).

Arsenic hour – п. Час, між тим, коли батьки приходять з роботи та подана вечеря, будь-яка метушлива пора дня. Слово “миш’як” передало у новий концепт лише узагальнююче значення “отрути”, яке модифікувалось у “стрес, безлад, невдачу”, котра отрує життя і псує нерви. Яскравий приклад такого періоду часу, поданий у статті, засвідчує втому від подій, які відбуваються “на купу”, крайню межу терпеливості дорослих: *“It’s almost dinnertime. Mom or Dad, or both, are trying to get dinner going. They’ve just arrived home from work or they’re reeling from a long day of parenting. They’re tired, the kids are wired and everyone is hungry. Among other things let’s peek inside one household : The oldest child has a million questions and an attitude. The middle child needs a hand in the bathroom. The baby wakes up cranky from his afternoon nap. Then he poops. The dog, who has some issues of his own to work out, has decided to pick this particular moment to have a meltdown. He starts scratching the paint off the door and then begins barking as if a serial killer is in the house. Simultaneously, the cat relieves itself in an unauthorized location”* (The Richmond Times Dispatch, March 22, 2008).

Arm candy – п. Дуже красива жінка, яка супроводжує чоловіка на вечірці, але не зв’язана з ним ніякими стосунками. Два слова вжиті метафорично, – від “arm” актуалізувалося значення “тримати за руку, супроводжувати”, а “candy” модифікувалося у значення “гарний, приємний, той, що прикрашає”. *“Now that gossip and society columnists are popularizing the phrase “arm candy” to refer to an attractive young thing who is escorted by an older, more powerful person for others to eye appreciatively, how long will it be before they begin using a companion term, “room candy”, for a similarly attractive young thing who is invited to receptions or parties for decorative purposes?”* (The New York Times, November 30, 1998). Іронія медіа-дискурсу додає значення привабливості такої жінки лише задля того, аби старший впливовий чоловік виглядав успішно і на вечірці “про людське око”, аби уникнути небажаних пліток. Тут потужним є соціальний чинник, який і викликав потребу такого виду ескорту.

Підсумовуючи можна стверджувати, що концептуальний розгляд лексичних одиниць дає змогу зрозуміти процес творення смислу понять. Когнітивно-семантичний аналіз дає можливість прослідкувати сутність процесу модифікації значення сем сфери-джерела та їх проекцію у сферу-ціль та виділити символ метафори як основу творення нових мисленневих концептів, котрі на лексико-семантичному рівні формують мовні тропи. Сучасний медіа-дискурс розкриває прагматику та додаткову контекстуальну

конотацію фігур мови. Поєднання всіх аспектів сприяє глибшому розумінню суті концептуально-контекстуальної моделі неологічних метафор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Кримець О.* Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології / Оксана Кримець // Видавництво “ЛП”. – 2010. – С. 23–27.
2. *Склярєвская Г. Н.* Метафора в системе языка / Г. Н. Склярєвская. – СПб. : Наука, 1993. – 256 с.
3. *Телия В. Н.* Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки рус. культуры, 1996. – С. 133.
4. Теория метафоры : сборник : пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой ; общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
5. *Lakoff G.* Metaphors we live by / G. Lakoff, M. Johnson. – London : The university of Chicago press, 2003. – 276 p.
6. *Skorcynska H.* Metaphor in scientific business journals and business periodicals: an example of the scientific discourse popularization / Hanna Skorcynska // Italia. Iberica. – 2001. – № 3. – P. 43–60.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2014

Прийнята до друку 21.02.2014

CONCEPTUAL AND CONTEXTUAL MODEL OF METAPHORS-NEOLOGISMS (on the basis of media resources)

Iryna Humenna

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska St., Lviv, 79000*

In the article it is considered the interdependence of interpretation of metaphors according to cognitive, semantic and pragmatic aspects of their use in the English media sources. The symbol of metaphor is defined as a result of metaphorization process based on analogy and associativity. It is illustrated the functioning of tropes in newspaper discourse. The relevance of the use of conceptual and contextual model of metaphors-neologisms' analysis in linguistics is proved.

Keywords : metaphorization, tropes, cognitive and semantic aspect, the symbol of metaphor, media discourse.

**КОНЦЕПТУАЛЬНО-КОНТЕКСТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ
МЕТАФОР-НЕОЛОГИЗМОВ
(на матеріалі медіа джерел)**

Ирина Гуменная

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000*

Рассмотрена взаимообусловленность интерпретации метафор согласно когнитивного, семантического и прагматического аспекта их употребления в англоязычных медиа источниках. Определено символ метафоры как результат процесса метафоризации на основе аналогии и ассоциативности. Проиллюстрировано функционирование языковых тропов в газетном дискурсе и доказано актуальность использования в лингвистике концептуально-контекстуальной модели анализа метафор-неологизмов.

Ключевые слова: метафоризация, тропы, когнитивно-семантический аспект, символ метафоры, медиа-дискурс.